

100

jaar politierechter

► 'Wij doen echt aan topsport'

- Yuri Marijs

► 'Je hebt overal haviken en duiven, ook bij ons'

- Jacco Boek

► 'Nooit uitstralen: ik weet wel hoe het zit'

- Annelien Palmboom

100 JAAR

POLITIERECHTER

De politierechter bestaat 100 jaar. Een mijlpaal en reden genoeg om met deze speciale uitgave even stil te staan bij het bijzondere werk van de politierechter. Een rechter die in zijn of haar eentje recht spreekt, meestal meteen uitspraak doet en maximaal een jaar gevangenisstraf op kan leggen aan een verdachte. En hoewel de zittingen van de politierechter in de loop van de jaren qua karakter en ook inhoudelijk zijn veranderd, de 'persoonlijke aanraking tussen rechter en verdachte' is altijd gebleven.

Dat is ook het beeld dat naar voren komt na het lezen van deze uitgave, waarin onder andere interviews met zeven politierechters zijn opgenomen. Zij vertellen over hun persoonlijke ervaringen en aanpak. Over het doorhakken van knopen, het voeren van een goed, zinvol gesprek met de verdachte of de vaak onderschatte impact van een taakstraf. Ook leest u waarom de politierechter het levenslicht zag en dat deze vorm van rechtspraak niet bij iedereen direct in de smaak viel.

En denkt u na het lezen van deze uitgave 'ik wil zelf wel eens zien hoe het er bij een zitting van de politierechter aan toe gaat'? Nou, dat kan. De zittingen van de politierechter zijn openbaar. Neem voor meer informatie over het bijwonen van een zitting gerust contact op met de rechtbank in uw regio. Dan ziet u vervolgens met eigen ogen dat bij de politierechter geen enkele zaak helemaal hetzelfde is. Of zoals één van de geïnterviewde politierechters zo raak verwoordt: 'Ik heb duizenden verdachten gezien, en ze waren allemaal anders'.

Foto: portret van politierechter mr. A. Heynsius, 1966 (bron: stadsarchief Rotterdam)

INHOUD

09

INTERVIEW
KLAAS BUNK

15

INTERVIEW
HESTER
OVERBEEK

26

INTERVIEW
DALILA RIANI
EL ACHHAB

32

INTERVIEW
ANNELIEN
PALMBOOM

06

INTERVIEW
YURI MARIJS

12

INTERVIEW
JACCO BOEK

18

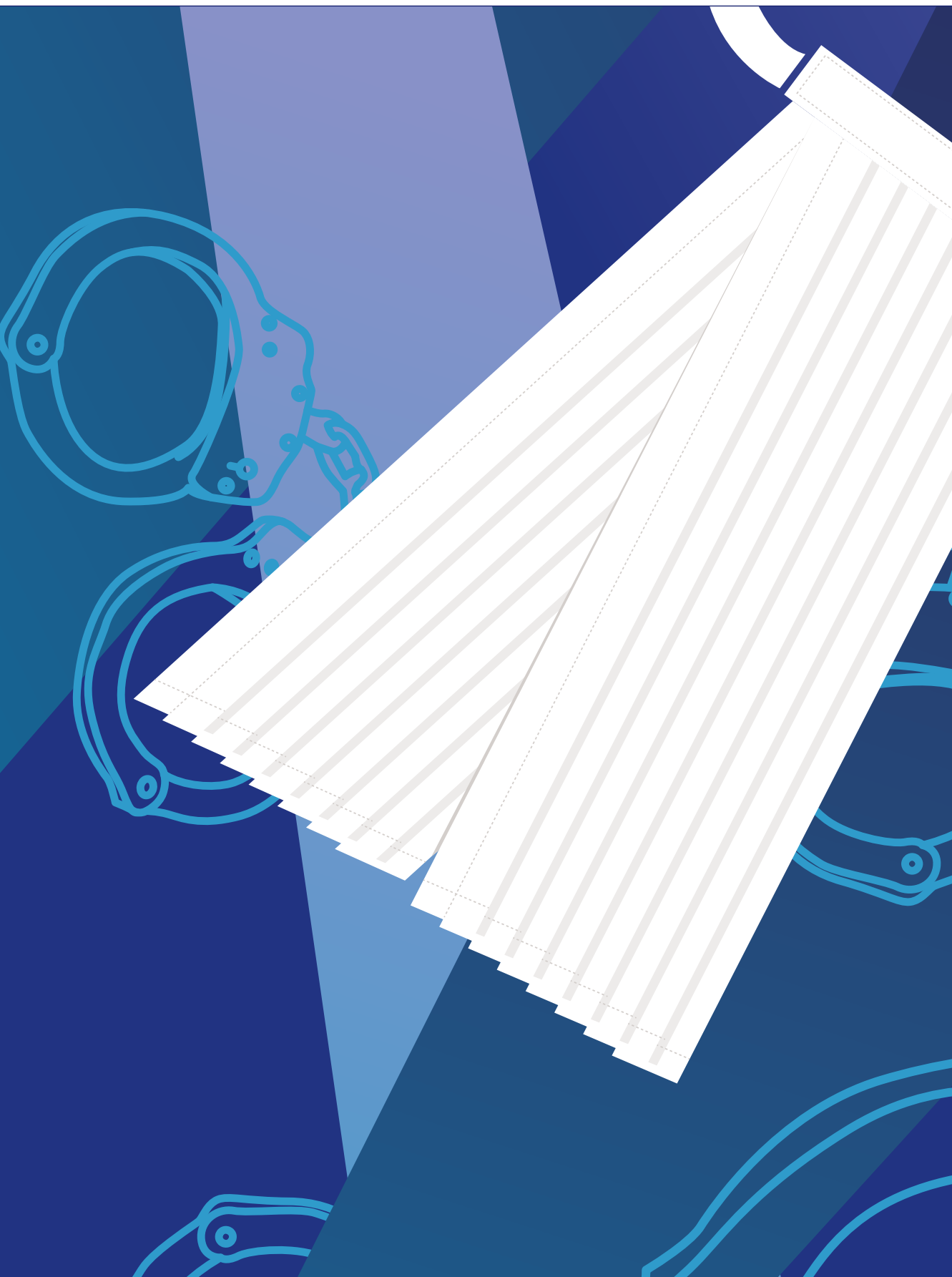
ACHTERGROND
100 JAAR
POLITIERECHTER

29

INTERVIEW
WIM DONKER

De politierechter bestaat 100 jaar.
In een serie interviews vertellen
politierechters over hun vak en hun
verstandhouding met de verdachten.

‘Ik behandel een zaak met een warm hart en een scherp verstand’

zegt **YURI MARIJS** (51), sinds 2021 militaire politierechter bij de rechtbank Gelderland.

‘Een militair heeft een voorbeeldfunctie’

‘De militaire verdachte is een andersoortige verdachte. Hij is niet de gemiddelde man die je bij strafrecht ziet. Ik zeg man, want vrouwelijke militaire verdachten heb ik nog niet gezien. Politierechters krijgen steeds meer te maken met verwarde verdachten die kampen met allerlei problemen. Dat is bij de militaire politierechter anders. De militair heeft zijn leven over het algemeen op orde. Hij houdt van structuur, heeft een groot plichtsbesef en is gepassioneerd over zijn vak. Ik begrijp dat; ik kom zelf uit een kleine militaire familie. En hij werkt in een hiërarchische organisatie en is gewend om bevelen op te volgen. Ook een militaire verdachte is niet verplicht om te verschijnen bij de rechter, maar als hij wordt opgeroepen dan komt-ie. Hij loopt niet weg voor zijn verantwoordelijkheid.’

Schuldbewust

'Juist omdat militairen zich bewust zijn van hun maatschappelijke positie, komen ze in uniform naar de rechtbank. Van Defensie moet dat, van de rechtbank hoeft dat niet. Als rechter vertel je de verdachte dat hij niet verplicht is om antwoord te geven op vragen die hem worden gesteld. Een militaire verdachte geeft gewoonlijk antwoord. Hij vertelt wat er wel of niet is gebeurd. Zijn proceshouding is in de regel echt anders dan die van een verdachte bij de gewone politierechter. Hij is veelal schuldbewust. De verdenkingen zijn ook wel anders. Ze draaien vaak om verkeersdelicten, om

eenvoudige mishandeling en om drugs. Het zou kunnen dat dat komt omdat het macho-gehalte relatief hoog is. Jonge gasten die in hun onbezonnenheid iets stoms doen – soms met grote gevolgen. Ik heb als militaire politierechter nog nooit een officier voor mij gehad, het zijn vooral jongens met een lagere rang.'

Voorbeeldfunctie

'Militaire verdachten zijn zich bewust van de consequenties van een veroordeling. Een vonnis komt bij een militair harder aan dan bij

een gemiddelde burger. Een strafzaak kan gevolgen hebben voor zijn carrière. Een militaire verdachte kan afhankelijk van de bestraffing zijn baan verliezen of er komen zoveel kruisjes achter zijn naam dat hij een verdere loopbaan bij Defensie wel kan vergeten. Daar houd ik rekening mee, maar dat zijn gewoon de persoonlijke omstandigheden waarmee je als rechter altijd rekening houdt. Ik kijk naar alles. Iemands carrièremogelijkheden op zich zijn voor mij niet doorslaggevend. Een militair heeft namelijk wel een voorbeeld-functie. Ik schroom er ook niet voor om te straffen, maar in de regel komt een militair bij een veroordeling niet meteen in de knel bij Defensie.'

Een Nederlandse militair die zich misdraagt, staat terecht bij de militaire kamer van de rechtbank Gelderland in Arnhem. Daarbij gaat het om personen die nog militair zijn of die ten tijde van het strafbaar feit militair waren. De militaire politierechter behandelt de minder complexe misdrijven die door een militair zijn begaan. Deze enkelvoudige rechter is geen militair.

Grapje

'Ik behandel een zaak met een warm hart en een scherp verstand; het liefst in die volgorde. Hard op de boodschap en zacht op de persoon, maar dat hangt wel af van het verwijt en het gedrag van de verdachte. Ik probeer als militaire politierechter de toon in de rechtszaal neutraal en zakelijk te houden, maar hij moet ook licht zijn. Als daar een grapje voor nodig is, dan maak ik dat grapje. Humor is erg belangrijk. Verdachten komen nerveus de zittingszaal binnen. Iemand gaat over jou beslissen. Dat is spannend, zeker voor een jonge soldaat l of korporaal. Om zijn zenuwen snel weg te krijgen, doe ik zo gewoon mogelijk en gebruik ik gewonemensentaal. Ik heb het over agent en niet over verbalisant, over een strafblad en niet over documentatie. Ik merk dat dat werkt.'

Topsport

'Ik wil uiteindelijk een goed gesprek met een verdachte voeren. Militairen lopen daar gewoonlijk niet voor weg. Je kunt het als militaire politierechter ergens over hebben en je kunt ook maatwerk leveren. Ik heb daarbij het geluk dat ik word bijgestaan door een vakkundige militaire griffier. Maar dan nog is het slecht dat zittingen over het algemeen worden gevuld met te veel zaken. Er is onvoldoende tijd om alles goed te lezen en om de informatie te laten landen. Ik heb een prachtig beroep, maar er wordt wel heel veel van je gevraagd. Het dendert maar door. Wij doen echt aan topsport, de griffier en ik. Het is in die zin heerlijk om samen je eigen toko te hebben, maar soms zou het fijn zijn om bij zaak 7 of 8, als er al zoveel is gezegd en gebeurd, de tijd te hebben voor bezinning met collega's.' 🍷

KLAAS BUNK (67), sinds 2009 (ook) economische politierechter bij de rechtbank Noord-Nederland.

‘Waarom ben je zo boos?’

‘Als je als rechter open en ontvankelijk bent, dan krijg je dat terug van de verdachte’

‘Een zitting bij de economische politierechter heeft een menselijke maat. De mannen, een vrouwelijke verdachte komt nauwelijks voor, die bij de economische politierechter komen, hebben iets gedaan wat niet mag, maar het zijn geen misdadigers. Een hobbyboer die begint met een paar koeien en schapen. Het worden er meer en meer en de hulp die hij krijgt wordt minder en minder. Dat loopt een keer spaak. Of een boer wiens vrouw overlijdt. De kinderen willen de boerderij niet overnemen. Hij verwaarloost zijn dieren en zijn bedrijf. Dat zie je onmiddellijk als je een erf oprijdt. Een schoon erf is een schoon voorhuis en een schoon voorhuis is een schoon achterhuis. Boeren, in het noorden zeker, zijn trots en op zichzelf. Het eerste wat ze zeggen is: “Laat mij, ik red mij wel.” Niet dus. Ik ben er niet gevoelig voor, maar op zo’n zitting vallen echte tranen. Een boer met dikke schulden geef ik geen dikke boete. Daar is niemand bij gebaat. Hij komt niet weg zonder straf hoor, maar dat is dan wel een voorwaardelijke.’

Boos

‘Als mensen boos de zittingszaal binnenkomen, vraag ik meteen: “Waarom ben je zo boos?” Ik maak er geen groot verhaal van, maar die boosheid moet er wel uit, want anders heb ik er de hele zitting last van. Als mensen erover kunnen praten, zakt de kwaadheid snel weg. Als ik iemand van 18 of 19 voor mij heb, wil ik weleens voorstellen om hem met je en jij aan te spreken. Het is mij nog nooit overkomen, maar als die verdachte dan ook je en jij tegen mij zou willen zeggen, dan zou ik dat prima vinden. Ik wel en hij niet? Vervolgens zeg ik ook: “Voor we verder gaan: als jij graag Fries wilt praten, dan moet je dat doen. Ik spreek het zelf niet, maar ik versta het wel. Ik kan achterover gaan leunen en iemand in zijn eigen sop gaar laten koken, maar ik wil dat mensen praten. Zij moeten hun verhaal vertellen. Als je als politierechter open en ontvankelijk bent, dan krijg je dat terug van de verdachte.

Als ik naar iemands verhaal luister, wil dat overigens niet zeggen dat ik het met hem eens ben. Maar het wil wél zeggen dat ik hem serieus neem.'

Rol

'Ik ben 20 jaar officier van justitie geweest, dus ik bekijk de officier misschien met andere ogen dan mijn collega-politierechters. Ik vind de rol van de officier heel belangrijk. Hij zet de toon. Dat moet hij zich goed realiseren. Dat zeg ik ook tegen, vooral de jongere, officieren. Je hebt officieren die met hele zware woorden komen. Je ziet een verdachte dan kleiner worden. Man, man, denk ik dan vaak. Doe dat nou niet, het hoeft niet. "Het OM treedt hier hard tegen op", zegt een officier bijvoorbeeld. "De zaak is 2 jaar oud. Hoezo, hard optreden. Waarom nu pas?", zeg ik dan in de zittingszaal. Ik brand hem niet af, maar als ik vind dat een officier het niet goed heeft gedaan, dan vraag ik na afloop van de zaak wel: "Heb je straks even 5 minuten voor mij?" Dat doe ik met advocaten ook wel, maar minder. Als je wilt dat er naar je wordt geluisterd, dan moet je wel de juiste toon aanslaan.'

Ruimte

'Als ik na een zittingsdag naar huis fiets, dan vraag ik mij eigenlijk altijd af: heb ik het wel goed gedaan? Heb ik daar genoeg aandacht aan besteed? Heb ik de advocaat genoeg ruimte gegeven? Ik zit met die vragen omdat ik mijn mening baseer op wat er in de zittingszaal is gebeurd. Je kunt van tevoren bedenken: deze zaak zal wel uitdraaien op een geldboete, deze op een taakstraf. Dat doe ik niet. Je krijgt een bepaald beeld als je een dossier leest, en dat staat nogal eens haaks op het beeld

dat je krijgt tijdens de zitting. Daarom moet je als politierechter tijdens een zitting heel erg bewegen. Ik zeg ook wel eens tegen een verdachte: "Uit het dossier kreeg ik een bepaald beeld van u, maar als ik u hier vandaag zie en hoor, dan krijg ik een totaal ander beeld." Ik vind het daarom ook prettig als een verdachte verschijnt. Een verdachte die komt, wil doorgaans ook praten. Zo krijg je interactie met je medemens. Ik heb duizenden verdachten gezien, en ze waren allemaal anders.' ■

De economische politierechter behandelt strafzaken die in of door een bedrijfsmatige constructie worden begaan. Voorbeelden van vergrijpen die door hem worden afgedaan zijn overtredingen van de winkeltijdenwet, de warenwet of de regels voor het uitrijden van mest. De economische politierechter behandelt ook milieu-zaken en vuurwerkdelen.

‘Je hebt overal haviken en duiven, ook bij ons’

zegt **JACCO BOEK** (61), sinds 2011 politierechter bij de rechtbank Rotterdam.

‘Je bent soms net een soort dorpsoudste’

‘Je moet als politierechter nieuwsgierig zijn. Je moet willen weten hoe een zaak in elkaar steekt, maar je moet niet overdrijven. Je moet jezelf kunnen beheersen, want je gaat niet over alles. Je gaat alleen over het kleine stukje dat de officier van justitie heeft opgeschreven. En je moet echt naar een oplossing willen zoeken. Je bent soms net een soort dorpsoudste. Daarom is het wel goed als een politierechter wat ouder is en ervaring heeft. Je hebt dan wat meer overwicht en kun je mensen gemakkelijker aanspreken. Zo van: “Joh, hou daar nou eens mee op.” Zeker als het slachtoffer in de zaal zit. Die spreek ik ook gewoon aan. “Hier is een ruzie, en we weten allemaal dat 2 schuld hebben als er 2 vechten”’

Gevangenis

'Als dorpsoudste moet je oplossingen hebben voor problemen. Als je niet gelooft dat het anders kan, dan moet je stoppen als politierechter. Ik heb straks een zaak met een mijnheer die ervan wordt beschuldigd dat hij met de politie vecht en ze uitscheldt. Hij leeft op straat, is verslaafd en zorgt voor overlast. De politie zegt dat-ie weg moet, maar dat doet-ie niet. Hij scheldt ze uit voor kankerlijers en draait de duim van een politieagent om. Hebben we weer een zaak. Ik ga echt proberen om ervoor te zorgen dat die mijnheer niet verder wegzakt. Het lijkt erop dat de gemeente

en de reclassering hem een héél klein beetje op het goede pad hebben gekregen. Eindelijk is beschermd wonen in zicht. Als ik hem naar de gevangenis stuur, dan raakt hij alles weer kwijt. Voor wie doen we dat? Ik weet dat strengere collega's, ook in Rotterdam, zeggen: "Dit staat ervoor, moet je het maar niet doen, moet je maar nadenken." Je hebt overal haviken en duiven, ook bij ons.'

IJs

'Ik las eens een artikel over het feit dat Nederlanders zulke slechte acteurs zijn.

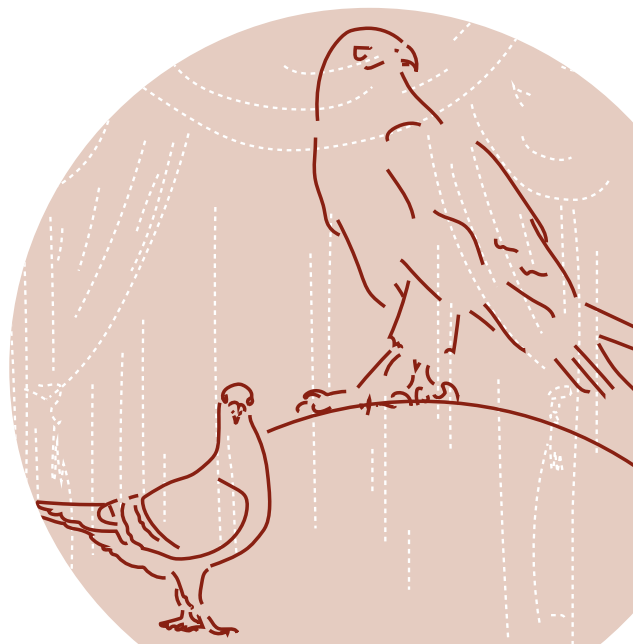
Dat levert slechte televisie op, behalve bij series over rechtbanken. Want: in rechtbanken wordt toneel gespeeld. Als daar toneel wordt gespeeld, ziet het er heel echt uit. Een politierechterzitting is geïmproviseerd toneel. Het gaat er informeler aan toe dan bij een meer-voudige zitting. Ik heb als politierechter de vrijheid om een zaak te behandelen zoals ik denk dat een dorpsoudste dat zou moeten doen. Bij een politierechterzitting probeer ik, nog voordat we met de zaak beginnen, contact te maken met de verdachte. Iets zeggen over het weer of over de straat waarin de verdachte woont. Je wilt zo snel mogelijk het ijs breken, want een zitting duurt maar 20 minuten en je doet onmiddellijk uitspraak. Soms begin ik meteen met de persoonlijke omstandigheden, nog voordat de officier van de justitie de zaak heeft voorgedragen. “Hoe gaat het met u?” Als iemand eerst een vracht beschuldigingen over zich heen krijg, dan ben ik hem kwijt. En dat wil ik niet. Ik wil met hem praten. Ik wil dat hij wat zegt.’

Bewijs

‘Ik lees voor het begin van de zaak het dossier. Voor de efficiency is dat een voordeel, maar voor mijn onbevangenheid als politierechter is het een nadeel. Het zou ook beter zijn als de officier van justitie zou beginnen met uit te leggen waarom hij of zij vindt dat de verdachte het heeft gedaan. Nu draagt de officier de zaak voor en houd ik de verdachte het bewijs voor. Dat is raar, want de politierechter moet er juist onafhankelijk over beslissen. Het zou beter zijn als de officier van justitie zou zeggen: “Ik vind dat het bewezen is, want: die getuige heeft dit gezegd, die heeft dat gehoord en de politie heeft dit geconstateerd.” Daarna zou ik met de verdachte zou moeten kunnen praten over het hoe en vooral het waarom.’

Podium

‘Ik ben als politierechter de middelste figuur in een gezelschapje inwisselbare types. Voor de mensen die de rechtszaal binnenkomen, zijn we allemaal de vijand. Hoe vaak een verdachte niet tegen mij zegt: “Maar, uw collega zegt net dit.” En dat is dan de officier. De officier van justitie hoort ook eigenlijk niet op het podium te zitten. Dat is iets van vroeger, van het inquisitoire proces, waarbij de verdachte geen gelijkwaardige procespartij was. De officier hoort thuis aan de kant van de rechtszaal, op gelijke hoogte met de advocaat. De politierechter behoort wél op het podium te zitten. Hij staat boven de partijen. Hij moet ook kunnen zien wat er in de zaal gebeurt. Hij kijkt daarmee wel neer op de verdachte, dat is dan weer een nadeel.’ ●

HESTER OVERBEEK (48), sinds 2018 politierechter
bij de rechtbank Noord-Holland.

‘Je moet jezelf zijn
in de zittingszaal’

‘Van het allergrootste belang is dat de verdachte het gevoel heeft dat hij rechtvaardig is behandeld’

‘In de jaren 20 vond de minister van Justitie dat de gemoedelijkheid van de politierechter voor hem pleitte om lichte strafzaken af te handelen. Het gaat allang niet meer om de eenvoudige en lichte zaken waarvoor de politierechterzitting was bedoeld. Toch is de gemoedelijkheid er nog steeds, hoewel dat woord op het eerste gezicht wat ongelukkig gekozen lijkt. Wat ik bedoel te zeggen is dat iedere politierechterzitting draait om de mens die tegenover je zit. De zittingszaal is het podium voor de verdachte. Je wilt een gesprek met hem of haar. Wat is er nou gebeurd? En waarom is het gebeurd? Als je wilt dat iemand daarover praat, dan is het belangrijk om de sfeer goed en informeel te houden. In die zin kun je het woord gemoedelijk gebruiken.’

Contact

‘Je moet als politierechter wel doen wat bij je past. Dan komt het authentiek over en werkt het ook. Dat is een zoektocht die je in je opleiding maakt en dat leer je als je een goede opleider hebt. Die had ik. Je krijgt handvatten aangereikt, maar je moet zelf uitzoeken wat bij jou past. Je moet jezelf zijn in de zittingszaal. De ene politierechter maakt gemakkelijker contact met een verdachte dan de andere. Dat is een kwestie van persoonlijkheid. Ik geloof niet dat het daarbij uitmaakt of je vrouw of man bent. Er zullen wel verdachten zijn die het vanuit hun culturele achtergrond ingewikkeld vinden om voor een vrouwelijke rechter te zitten. Maar ik heb nooit het idee gehad dat ik daardoor geen verbinding kon maken met een verdachte. Het lukt mij meestal wel om contact te maken. Dat kan door in het begin iets te zeggen. Even iets opmerken dat losstaat van de zaak.’

Vertrouwd

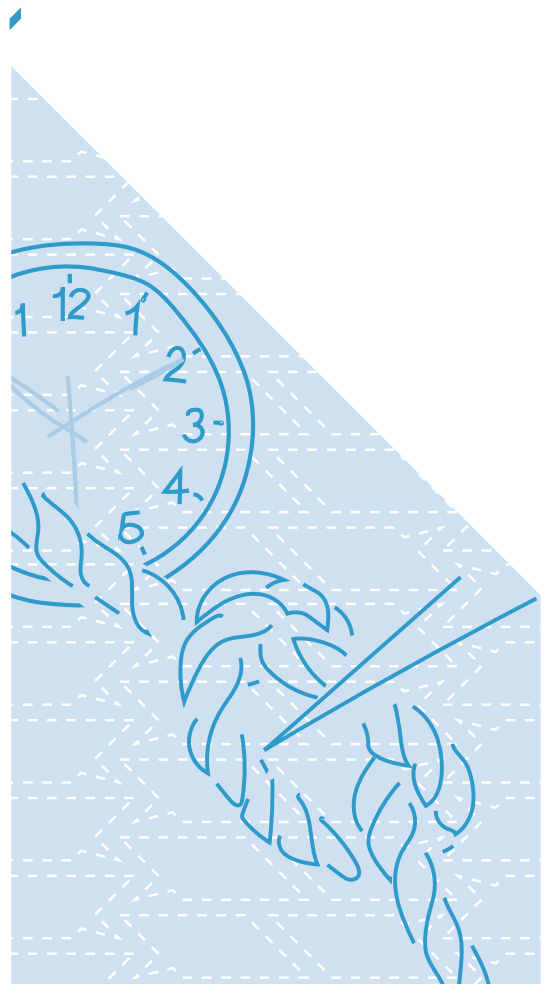
'Ik lepel niet op wanneer iemand is geboren, maar ik laat iemand zelf zijn geboortedatum zeggen. Dat is vertrouwd en niet ingewikkeld. Dan kan hij even landen in de zittingszaal. Hoe zit iemand erbij? Kijkt-ie om zich heen? Is het de eerste keer? Misschien moet ik dan uitvoeriger uitleggen wat er gaat gebeuren. Je wilt dat iemand in de luisterstand staat als de officier met zijn voordracht begint. Het is ook niet mijn gewoonte om de verdachte de stukken voor te houden. Daar refereer ik aan tijdens het gesprek. Je moet oppassen dat je het gesprek niet blokkeert. Daarom hou ik ook niet strak vast aan een schema. Er zitten vaste elementen in een zitting, maar in welke volgorde je die behandelt bepaal je als politierechter zelf. Ik weet wel wat de officier vindt, dat staat in het dossier. Het gaat om de verdachte. Als het zo uitkomt of als ik denk dat ze heel belangrijk zijn, dan zal ik met de persoonlijke omstandigheden beginnen.'

Ontspannen

'Ik schrijf de vragen op die ik over een dossier heb, maar daar kijk ik tijdens de zitting eigenlijk niet naar. Dat deed ik in het begin wel. Nu vertrouw ik erop dat die vragen bovenkomen. Als ik klaar ben met het gesprek, dan neem ik wel heel bewust een moment om te zien of ik alles heb gevraagd. Het is belangrijk voor een politierechter om ontspannen te zijn. Ik laat mij niet leiden door de klok. Het belangrijkste is dat de verdachte zijn verhaal kan doen en zich gehoord voelt. Dat lukt niet bij iedereen, maar het helpt als je als politierechter rustig bent, goed luistert en inspeelt op de reacties van de verdachte. En dan kun je ook zeggen: "Wat u zegt is een verklaring, geen rechtvaardiging." Mensen accepteren dan sneller een straf.'

Gevoel

'Het is een valkuil dat je als politierechter geacht wordt onmiddellijk uitspraak te doen. Dat doe je met je snelle brein op basis van bepaalde patronen. Daarvan moet je je altijd bewust zijn. Als je wat langer kunt nadenken, doe je het misschien net iets anders. Dat is niet het verschil tussen een vrijspraak of een bewezen verklaring, maar je denkt soms wel: ben ik niet te streng of te toegevend geweest? Maar uiteindelijk word je opgeleid om beslissingen te nemen. Je kunt eindeloos blijven piekeren, maar het is onze taak om knopen door te hakken. Van het allergrootste belang is dat de verdachte na afloop van de zitting het gevoel heeft dat hij rechtvaardig is behandeld. En dan is het van minder belang of hij een taakstraf van 80 uur of 100 uur heeft gekregen.'

‘De politierechter staat m

De politierechter bestaat 100 jaar. Zijn zittingen zijn in de loop van de jaren qua karakter en ook inhoudelijk veranderd. Wat niet is veranderd is de ‘persoonlijke aanraking tussen rechter en verdachte’.

Hoe het begon

Het is 1920. De rechtbanken zijn overbelast. Of rechters zich nu over moord en doodslag buigen of over een winkeldiefstal en landloperij, de procedures zijn hetzelfde. En dat leidt tot grote achterstanden bij de rechterlijke macht. Om daar wat aan te doen, maar ook vanwege de ‘opvoedende kracht ener snelle berechting’, neemt het parlement in 1921 de Wet tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken aan. Op 1 september 1922 ziet de politierechter het licht in ‘s lands rechtbanken.

Gemoedelijkheid

De nieuwe politierechter valt niet bij iedereen in de smaak. De 1 vindt dat 1 rechter niet behoort te vonnissen ‘op den eersten indruk’, de ander noemt hem een rechter voor kleinigheden, voor ‘bagatelzaken’. Minister van Justitie Theo Heemskerk (1852-1932) staat aanvankelijk ook niet te springen, maar hij wil de politierechter wel een kans geven. Hij ziet namelijk de voordelen. Zo schrijft de minister in 1920 dat de alleen-rechtspraak door zijn ‘gemoedelijkheid in hoge mate bevorderlijk is aan de persoonlijke aanraking tussen rechter en verdachte.’ Die gemoedelijkheid en ‘onmiddellijkheid’ zijn volgens hem te verkiezen boven de ‘deftigheid der zitting van een meervoudige kamer’.

idden in de samenleving'

"Tekst der wet van 5 Juli 1921 (Staatsblad no. 833), tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken"; Samsom (1922); Geraadpleegd op Delpher op 10-10-2022 (kb.nl)

Persoonlijk

Raadsheer in Den Bosch en voormalig bijzonder hoogleraar bestuursstrafrecht in Rotterdam Arthur Hartmann zit 100 jaar later in zo'n 'deftig' meervoudig college. Ter gelegenheid van het 90-jarig jubileum van de politierechter in 2012 plaatste hij de politierechter in het Maandblad voor Berechting en Reclassering 'in het tij der verandering'. Als raadsheer probeert hij een beetje een politierechter te zijn. Hartmann: 'Een alleenzittende rechter kan heel persoonlijk en direct zijn, terwijl er in een meervoudige kamer altijd wat afstand is. Juist daarom probeer ik als raadsheer het goede voorbeeld van de politierechter te volgen door een persoonlijk gesprek met iemand aan te gaan.'

Toekomst

De persoonlijke benadering en het gesprek zijn de kern van het werk van de politierechter, zegt plaatsvervangend politierechter in Den Bosch, Arnhem en Roermond en hoogleraar sanctierecht in Nijmegen Henny Sackers.

“Joh, waarom heb je dat nou gedaan? Dat schiet toch niet op, denk aan je toekomst.”

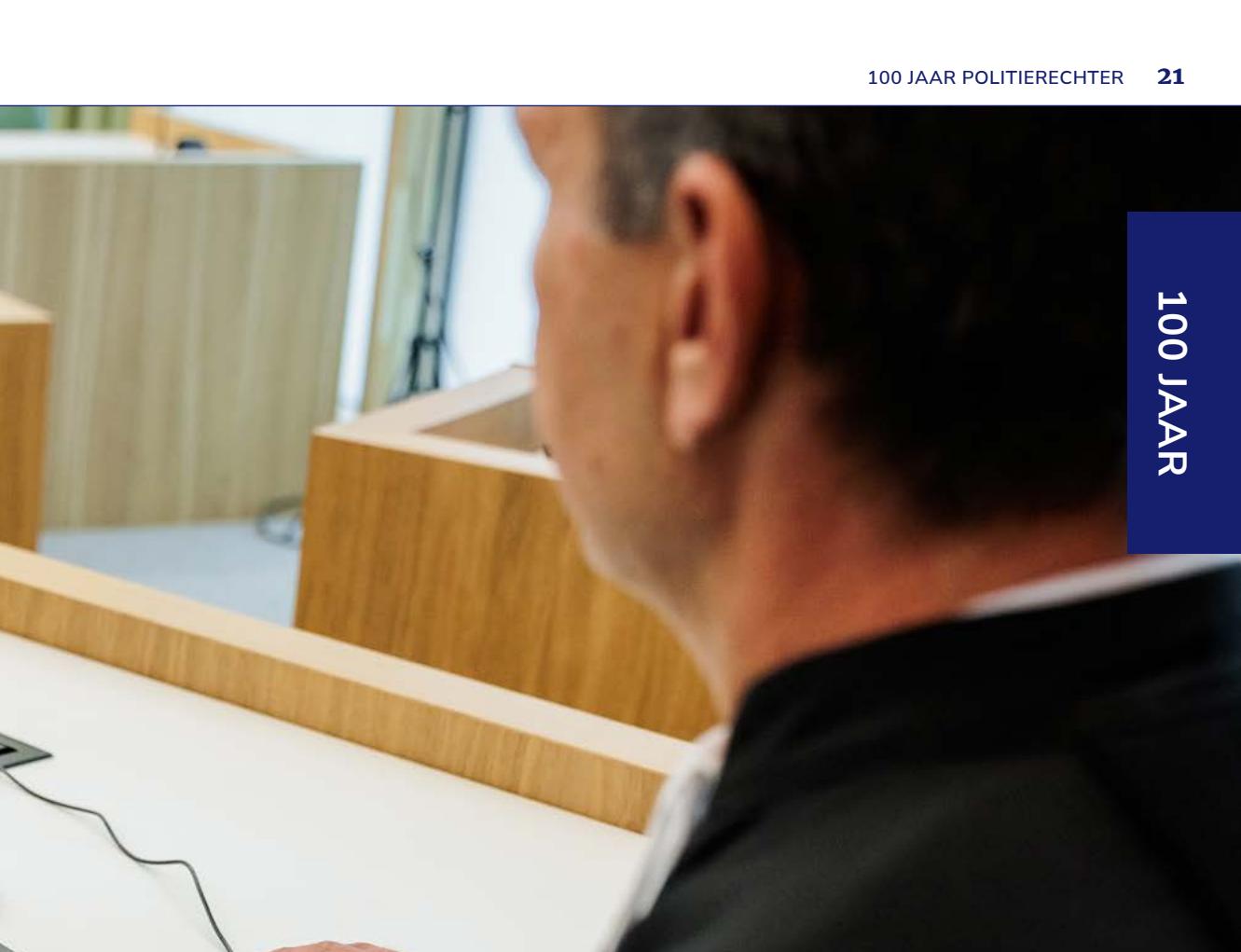
Ik ben niet van je en jij, maar je kunt nog steeds de taal van de verdachte spreken. Dat kan lang niet altijd, want veel verdachten komen niet opdagen. Dan is er helemaal geen ‘persoonlijke aanraking’, maar heb je een spookzitting.’ Als de verdachte er wél is, en de meesten komen naar de rechtbank, dan moet je elkaar wel goed kunnen begrijpen. Dat valt ook niet altijd mee. Het valt Sackers op dat

het percentage verdachten dat naar de rechtszaal komt maar geen Nederlands spreekt, is gegroeid. ‘En dan komt er van dat persoonlijke gesprek ook weinig terecht. Je weet niet wat de tolk wel en niet vertaalt en voor nuances is al helemaal geen ruimte.’

Slachtoffer

Henny Sackers is sinds 1995 plaatsvervangend politierechter. Hij vindt de grotere rol van het slachtoffer tijdens een strafzaak de belangrijkste verandering van de laatste jaren.

Sackers: ‘Het werk van de politierechter is daardoor sterk veranderd. Voordien kon je je aandacht volledig richten op de verdachte – het feit, de persoonlijke omstandigheden,

welke straf passend is. Nu is je werk veel meer gericht op het ordentelijk leiden van de strafzitting. Wordt recht gedaan aan alle betrokken partijen? Hoe ga je om met de soms fel oploeiende emoties bij het slachtoffer? Bij stalking en huiselijk geweld en andere geweldszaken lopen de emoties soms hoog op. Ik heb de indruk dat slachtoffers vooral het ondervonden leed kenbaar willen maken aan de verdachte en dat ze door de politierechter 'gehoord' willen worden. Dan zijn ze bij hem aan het juiste adres. Het is ook de taak van de politierechter om te luisteren.'

Kleinere zaken

Een andere ingrijpende verandering voor de politierechter vindt Sackers de introductie van de strafbeschikking. Het Openbaar Ministerie (OM) kreeg in 2008 met de invoering van de Wet OM-afdoening de bevoegdheid om zelf een straf (geldboete, taakstraf of schadevergoeding) op te leggen voor misdrijven en overtredingen waarop een celstraf van maximaal 6 jaar staat. De kleinere zaken drogen daardoor op, zegt raadsheer in Den Bosch Arthur Hartmann. 'Dat merken we bij het gerechtshof heel duidelijk. Het aantal hoger beroepen van de 'kleinere' strafzaken neemt af. Het is zelfs zo dat de meeste zaken nu met de strafbeschikking buiten de strafrechter om worden afgedaan.'

Plaatsvervangend politierechter Sackers heeft hierover gemengde gevoelens. Hij zegt: 'Vooral mensen die hun zaak toch aan de rechter willen voorleggen en tegen de strafbeschikking in verzet komen, moeten soms wel erg lang wachten voordat de zaak aan de politierechter wordt voorgelegd'.

Eenvoudigen aard

De politierechter heeft er in de loop van de jaren taken bijgekregen, en hij heeft er verloren. Hij diende zich van toenmalig minister van Justitie Heemskerk te beperken tot 'zaken van eenvoudigen aard', en hij zou geen zwaardere hoofdstraf mogen opleggen dan een gevangenisstraf van 6 maanden. In 2002 werd die competentie van de politierechter verruimd.

De maximumstraf die hij mag opleggen, werd verruimd naar 1 jaar. 'Die verruiming heeft er mede voor gezorgd dat de politierechter meer complexere zaken te verhapstukken heeft gekregen', zegt raadsheer in Den Bosch Arthur Hartmann.

Nuttig

De politierechter heeft ook een veer moeten laten. Met de invoering van het taakstrafverbod in 2012 is het de rechter verboden om voor bepaalde misdrijven en bij herhaling van een soortgelijk misdrijf een taakstraf op te leggen. Het taakstrafverbod neemt politierechters een uitzonderlijk nuttig instrument uit handen, zegt plaatsvervangend politierechter Sackers. 'Ik wil als politierechter niet alleen

het vergeldende aspect van een straf tot uitdrukking brengen, maar ook de preventieve werking. Je geeft iemand op zijn donder, maar je wilt er óók voor zorgen dat hij nooit meer terugkomt. Het taakstrafverbod loopt je dan weleens voor de voeten. En ik merk in de rechtszaal dat de officier van justitie dat ook weleens vindt.' Zijn ervaring, als politierechter en als hoogleraar, is dat de taakstraf een heel serieuze straf is. Sackers: 'Ik begrijp niet waarom daarover in de samenleving zo lacherig wordt gedaan. Een taakstraf van 80 dagen is soms ingrijpender dan een gevangenisstraf. En mensen die in de bajas belanden, vervallen makkelijker in herhaling dan mensen die een taakstraf hebben opgeknapt.'

Leven

Henny Sackers is niet alleen plaatsvervangend politierechter, hij is dus ook hoogleraar sanctierecht. Wat hij zijn studenten in Nijmegen vertelt? Sackers: 'Ga met enige regelmaat naar een politierechterzitting. Kijk en luister. Daar kan geen studieboek tegenop. Maak dat mee, op vrijdagmiddag als er bijna geen bodes zijn en het arrestantenbusje in de file staat en je moet wachten op de tolk. Bij de politierechter gebeurt van alles; het is nooit saai. Een politierechterzitting is net zo gevarieerd als het alledaagse leven. De politierechter staat midden in de samenleving, precies waarvoor hij in de vorige eeuw in het leven is geroepen.'

The background features a stylized illustration of a balance scale in shades of orange and red, set against a backdrop of green and blue geometric shapes. A large, detailed illustration of a human ear is visible in the lower right corner, rendered in green and blue tones. The text is centered in the middle of the page.

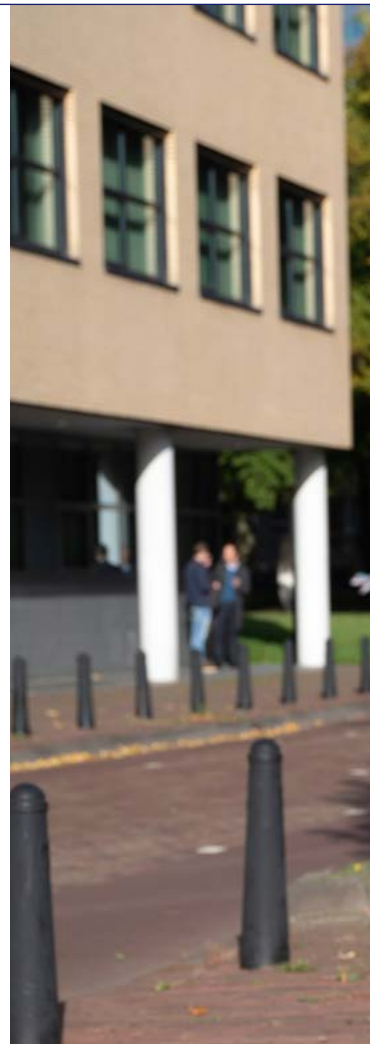
De politierechter behandelt straf-
zaken waarvoor maximaal een
jaar gevangenisstraf zal worden
geëist tegen een meerderjarige.
De politierechter is een alleen-
spreekende rechter die vrijwel
altijd direct mondeling uitspraak
doet. De zittingen van de politie-
rechter zijn openbaar.

‘Met de meeste verdachten kun je prima in gesprek’

zegt **DALILA RIANI EL ACHHAB** (37), sinds 2018 politierechter bij de rechtbank Midden-Nederland.

‘Ik ben niet van je en jij’

‘Ik ervaar niet dat je als politierechter wat ouder moet zijn en veel ervaring moet hebben om contact te kunnen maken met een verdachte. Het draait om vaardigheden. Er zijn rechters die het altijd op dezelfde manier doen. Dat werkt soms, en soms helemaal niet. Er zijn ook politierechters die zich goed kunnen aanpassen aan de zaak. Toen ik nog griffier was, wilde ik later zo’n rechter worden. Dat is lastig hoor. Het is veel gemakkelijker om jezelf een bepaalde stijl aan te meten. Ik probeer mijn aanpak echt te laten afhangen van de zaak. Door goed te luisteren wil ik een sfeer creëren waarbinnen mensen zich op hun gemak voelen om hun verhaal te doen. Als ik in het dossier heb gelezen dat er veel speelt en dat dit raakvlakken heeft met de zaak, bedenk ik soms van tevoren dat ik begin met iemands persoonlijke omstandigheden. Maar doorgaans bedenk ik de aanpak van de zaak pas op zitting. Als iemand heel zenuwachtig is vraag ik bijvoorbeeld: “Hoe gaat het nu met u?” De verdachte kan dan even zijn verhaal kwijt. Vervolgens ga ik met hem in gesprek over de verdenking.’

Verhaal

'Soms zie je dat iemand in het publiek, bijvoorbeeld een familielid van de verdachte, echt iets kwijt wil. Dan wil ik nog weleens zeggen: "Eigenlijk hebt u vandaag geen rol, maar ik heb de indruk dat u iets wilt zeggen. Ik kijk even naar de officier en de verdediging of zij het goed vinden dat u even wat zegt." Ik vraag ze dat omdat je niet weet wat iemand gaat zeggen. Misschien schaadt het de procespositie van de verdachte wel. Je moet daar dus zorgvuldig mee omgaan, maar ook niet te formeel. Als iedereen het prima vindt, waarom zou je iemand in de zaal dan niet even het

woord geven? Je laat daarmee zien dat je open staat om het hele verhaal te horen. Dat is belangrijk voor de verstandhouding met de verdachte. Ik kan mij overigens niet herinneren dat ik door het verhaal van iemand uit de zaal anders over een zaak ben gaan denken.'

Beeld

'Je gaat als rechter met een voorlopig idee over de zaak een zitting in. Dat is onvermijdelijk als je het dossier hebt gelezen. Daar is niets mis mee, zolang je er maar voor open staat dat je voorlopige idee kan veranderen. Een voorlopig

idee hoeft geen vooringenomenheid te zijn. Het is een beeld van de zaak en dat toets je op zitting. Het gebeurt zeker dat je beeld verandert en dat je tot een vrijspraak of een bewezen-verklaring komt, terwijl je vooraf geneigd was het andere te doen. Je gaat vooral anders denken over de strafmaat als je op zitting meer achtergronden hoort en de actuele situatie aan bod komt. Het is daarom over het algemeen goed voor een verdachte om te verschijnen. Met de meeste verdachten kun je prima in gesprek. Dat is lastiger als een verdachte geen advocaat heeft, want je maakt bij alles wat hij zegt toch een juridische vertaalslag. Je waakt er ook voor dat zijn positie ten opzichte van de officier van justitie niet te verzwakt is. Je bent daardoor wat minder gefocust op het gesprek.'

Stap

'Ik geloof niet dat het uitmaakt dat ik een jonge vrouw van half Marokkaanse afkomst ben. Voordat ik als rechter begon, heb ik er wel over nagedacht hoe bijvoorbeeld jongens van Marokkaanse afkomst op mij zouden reageren. Ik heb nog geen zitting meegemaakt waarbij ik het gevoel had dat een verdachte een probleem met mij had. Zeker voor verdachten die nog niet zo vaak in de rechtbank zijn geweest, is de setting indrukwekkend genoeg. Ze zijn door de toga die je draagt ook niet zo bezig met wie daarin zit. Het feit dat verdachten onder de indruk kunnen zijn van de omgeving, kan het lastig maken om een gesprek te voeren. Je moet dan echt het ijs breken, zonder amicaal te worden. Ik ben niet van je en jij. Ik heb meegemaakt dat een politierechter aan een verdachte van 21 vroeg of hij je en jij mocht zeggen. "Ja, hoor", was het antwoord, "als ik ook je en jij mag zeggen." Die collega vond dat goed. Voor mij is dat een stap te ver.' ●

WIM DONKER (71), sinds 2012 politierechter
bij de rechtbank Den Haag.

‘Opa, heb je nog wat
leuks meegemaakt?’

‘Je moet als politierechter een grap durven maken’

‘Ik was advocaat, kantonrechter, heb meervoudige zaken gedaan, maar niets is zo leuk als politierechter. Je zit er in je eentje, en dat bevalt mij zeer. In een meervoudige setting hangt de benadering van de verdachte erg af van de houding van de voorzitter. Ik hecht erg aan direct contact met de verdachte. Het allerbelangrijkste is dat je in gesprek gaat en dat je probeert te begrijpen waarom iets is gebeurd. Ik had laatst een mevrouw van begin 50 met een strafblad van 62 bladzijden, verslaafd aan cocaïne en alcohol. Ik zei: “Mevrouw voordat we gaan beginnen zou ik graag iets tegen u willen zeggen.” “Wat wilt u zeggen?”, vroeg ze.” Ik zei: “We gaan zo uw zaak behandelen. Ik weet dat u hebt bekend en de officier vertelt straks waarvan u wordt verdacht. Ik wil u niet als verdachte zien, maar als mens.” En toen begon ze te huilen. Ik zei: “U moet mij helpen wat voor straf ik zou moeten opleggen. Vertel.” En dan krijg je een heel ander gesprek.’

Grap

‘Je moet als politierechter ook een grap durven maken. Daar moet je wel mee uitkijken, want je weet nooit of het kwartje valt. Mensen komen heel gespannen binnen. Dan zeg ik: “U bent gespannen, hè.” “Ja, ja”, zeggen ze dan. “Ik kan mij voorstellen dat u schrikt van al die mensen in toga, maar ik ben net als u een mens van vlees en bloed en ik wil gewoon met u praten.” Eigenlijk ben ik geen haar beter dan u, wil ik daarmee zeggen. Waar heeft mijn wieg gestaan? Daar heb ik geen invloed op. Ik kom uit een orthodox-christelijk milieu; ik ben de 8ste van 11 kinderen, en we hadden het heel goed thuis. Voor hetzelfde geld had ik geen ouders gehad die mij stimuleerden om te studeren.’

Oren

'Recht zonder barmhartigheid is geen recht. Er is altijd wel iets goeds over iemand te vertellen. Dat wil helemaal niet zeggen dat ik soft ben. Als ik vind dat de officier goed over de strafeis heeft nagedacht, dan neem ik zijn eis over. Waarom zou ik het anders willen doen? Je moet niet de schijn van koehandel wekken. Als iemand een draai om zijn oren verdient, dan geef ik die. Maar dan nóg ben ik persoonlijk. Ik vind dat een politierechter moet luisteren naar mensen en empathie moet tonen. Natuurlijk kan ik mij vergissen in mensen en hun motieven, maar ik wil wel in gesprek blijven. Als ik vandaag mijn laatste vergissing maak, leef ik morgen niet meer'.

Kleinkinderen

'Collega's zeggen soms tegen mij dat ik veel durf te zeggen. Dat klopt wel. Het is ook een manier om het ijs te breken. Of om aan te geven dat ik iemands verhaal niet geloof. Laatst: Een man kleedt zich om als schoonmaker en stopt tijdens de lunchpauze een stel laptops in een vuilniszak en loopt het bedrijf uit. Daar zijn camerabeelden van. Ik laat die beelden zien. De verdachte ontkent in alle toonaarden. Ik mag niet zeggen: "Dat bent u." Maar ik kan wel zeggen: "Als uw moeder die beelden ziet, zou ze dan zeggen: dat is Henk?" Waarop hij antwoordt: "U moet niet over mijn moeder beginnen, dat ligt zo teer." Ik heb ook weleens gezegd: "Ik ben wat ouder, ik heb kleinkinderen. Die vragen 'Opa, heb je nog wat leuks meegemaakt?' Als ik ze dan uw verhaal vertel, dan zeggen ze vermoedelijk: 'Maar dat geloof je toch niet, opa?' Maar ja, dat zijn kinderen, hè", zeg ik erbij. Je bent wrakingsproof, maar je laat wel merken dat je het een kletsverhaal vindt.'

Lesje

'Je moet als politierechter moed durven tonen en gewoon Nederlands praten. Wie heeft het nou over een verbalisant? De politie heeft dit en dat opgeschreven. Ook termen als 'Ik houd u voor' moet je vermijden. Wat houd je voor? Je hebt natuurlijk doorgewinterde gasten, maar voor de meeste mensen is zo'n zitting bij de politierechter een once in a lifetime event. Ik gebruik daarom geen jargon en ik zeg in begrijpelijk Nederlands dat ik met hem of haar wil praten over het gemaakte verwijt. Maar ik laat mij niet tuk nemen. Ik hecht erg aan waarheidsvinding. Ik deed laatst een zaak van een man die in een gestolen auto werd aangetroffen in de buurt van Nieuwegein. Hij had die auto daar gekregen, zei hij. "Zo, met een strik eromheen?" De advocaat meteen: "U moet mijn cliënt wel serieus nemen!" "Dat doe ik ook", zei ik. Ik vroeg: "Hoe kwam u dan in Nieuwegein?" Met de trein. Ik vroeg: "Bent u naar Nieuwegein-Centraal of Nieuwegein-Noord gereisd?" Noord, zei-ie.' *

* *Nieuwegein heeft geen treinstation.*

‘Ik denk vaak genoeg: wie ben ik?’

zegt **ANNELIEN PALMBOOM** (37), sinds 2019 politierechter bij de rechtbank Oost-Brabant.

‘Ik ben niet gekke henkie’

‘Je neemt in je eentje beslissingen en dat is heerlijk. Het is leuk om het verloop van een zitting te kunnen bepalen en aandacht te kunnen geven aan de zaken die je belangrijk vindt. Dat geeft een zeker gevoel van macht, maar het maakt ook nederig. Ik denk vaak genoeg: wie ben ik? Het is ook zwaar werk, zeker als de officier van de justitie en de verdediging het totaal met elkaar oneens zijn en een fikse straf wordt geëist. Na zo’n dag ben ik kapot. Ik richt de zitting in volgens het geijkte stramien; dat vind ik het prettigst werken. Ik bespreek eerst de feiten en dan pas de persoonlijke omstandigheden. Ik voel me dan vrijer om die persoonlijke omstandigheden zonder de lading van de verdenking te bespreken. Maar als ik zie dat iemand heel gespannen is, dan vraag ik wel eerst even hoe het ermee gaat.’

Ervaring

'Ik denk dat veel ervaring soms een voordeel is, en soms een nadeel. Het gevaar van ergens lang zitten is dat je alles al eens hebt gezien. Dat kan tegelijk ook helpen natuurlijk. Met een bak kennis kun je als rechter een zaak misschien openbreken, waar mij dat nog niet zo snel lukt. Mijn stijl is vrij los. Ik moet opletten dat het niet te amicaal wordt. Ik zal een verdachte ook niet snel aanspreken met je en jij, juist om die afstand te bewaken. Als jonge rechter moet ik denk ik net iets meer laten zien dat ik het gezag heb. Ik word ook wel vaker aangesproken met je. Daar maak

ik meestal geen punt van. Ik grijp alleen in als ik het gevoel krijg dat ik als rechter word geminacht.'

Stijl

'Het is bij de politierechter vaak gemoedelijker dan bij een meervoudige zitting. Je bent dichterbij elkaar. Bij sommige geweldszaken, denk aan huiselijk geweld, is een zitting weliswaar niet gemoedelijk, maar door de setting is het wel veel gemakkelijker om met elkaar in contact te komen. Dat is goed, juist bij dat soort zaken. Ik heb daarin mijn eigen stijl gevonden en ik

geloof dat ik daarin best een goede politie-rechter ben. Ik ben niet gekke henkie. Ik confronteer de verdachte wél met de feiten – op de manier die bij mij past. Tegelijk moet je volgens mij nooit uitstralen: ik weet wel hoe het zit, daar heb je er weer zo een. Als je op dat punt bent beland, moet je iets anders gaan doen. Je moet open en onbevangen zijn. En natuurlijk, ik ben ook een mens en ik denk óók dingen, maar het komt vaak genoeg voor dat mensen je verrassen. Je denkt dit, en dan gebeurt dat. Daar moet je voor openstaan.'

Werkstrafje

'Het taakstrafverbod* is erg frustrerend. Mensen denken te gemakkelijk over een taakstraf. Een werkstrafje, zeggen ze dan. Alternatieve straffen kunnen juist heel veel betekenen. Uit onderzoeken blijkt dat korte gevangenisstraffen vaak contraproductief zijn. Je kunt je afvragen hoe passend ze zijn bij feiten die meer dan 1 jaar oud zijn. Ik ben blij met het systeem van taakstraffen. Het werkt goed tegen herhaling, het kan mensen weer in een werkzaam leven brengen en het is een straf zonder een leven helemaal te ontwrichten. Mensen onderschatten ook hoe zwaar een taakstraf is. Iemand krijgt bijvoorbeeld een taakstraf van 80 uur. Dat is niet 2 weken werken en dan klaar, bijvoorbeeld omdat mensen niet zomaar 2 weken aan 1 stuk kunnen werken. Of omdat de reclassering iemand maar 3 uur per dag ergens kan plaatsen. Een taakstraf is daarom vaak veel langer een inperking van iemands leven dan een korte gevangenisstraf. En het is ook nog eens nuttig voor de samenleving.' ■

** Op grond van artikel 22b van het Wetboek van Strafrecht mag een rechter geen taakstraf opleggen voor bepaalde misdrijven en bij herhaling van een soortgelijk misdrijf.*

COLOFON

**Uitgave 100 jaar politierechter,
februari 2023**

Dit is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in deze uitgave vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan.

Redactie:

Sander van Ansem, Rien Aarts,
Simone Alderliesten (beeldredacteur)

Aan dit nummer werkten mee:

Martijn Delaere (tekst),
Bas Kijzers (fotografie)

Contact met de redactie:

redactie@rechtspraak.nl

Redactieadres:

Kneuterdijk 1, Den Haag

Postadres:

Postbus 90613, 2509 LP Den Haag

Vormconcept en realisatie:

Corps ontwerpers, Den Haag

Druk:

Xerox, Den Haag

Wetboek
TEKST & COMMENTAAR

